

Convenant onbedwelmd slachten volgens religieuze riten

Convenantspartijen:

1. De Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, dr. H. Bleker, handelend als bestuursorgaan en als vertegenwoordiger van de Staat der Nederlanden, hierna: Staatssecretaris;

2. De Vereniging van Slachterijen en Vleesverwerkende bedrijven, te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer A.G.M. Westgeest, voorzitter, hierna: VSV;

3. Het Contactorgaan Moslims en Overheid, te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer ir. R. Bal, voorzitter, hierna: CMO;

4. De Permanente Commissie tot de Algemene Zaken van het Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap, te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer J.M. Hartog, voorzitter, en de heer R.E. Vis, secretaris, hierna: NIK;

Convenantspartijen hebben het volgende overwogen:

- Met als uitgangspunt de grondwettelijk en internationaalrechtelijk gewaarborgde vrije belijdenis van godsdienst of levensovertuiging en het behoud van de mogelijkheid om onbedwelmd te slachten volgens religieuze riten, is het mogelijk verbeteringen door te voeren op het gebied van dierenwelzijn bij het slachtproces, waarbij moet worden uitgegaan van de optimale omstandigheden in relatie tot het welzijn van het dier, op zodanige wijze die verenigbaar is met de israëlitische of islamitische ritus;

- De Staatssecretaris heeft tijdens de behandeling van het initiatiefwetsvoorstel van mevrouw Thieme tot wijziging van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren in verband met het invoeren van een verplichte voorafgaande bedwelming bij ritueel slachten aangegeven alternatieven te zien ten opzichte van dit initiatiefwetsvoorstel om stappen te zetten ter verbetering van het dierenwelzijn;

- De Staatssecretaris heeft daarbij het initiatief genomen om met betrokken partijen een convenant te sluiten om optimalisering van de randvoorwaarden rondom het onbedwelmd slachten volgens religieuze riten te bewerkstelligen (brief van 20 december 2011 (Kamerstukken I 2011/12, 31571, I);

- Bij de afspraken in dit convenant overeen te komen en de uitvoering van dit convenant wordt de grondwettelijk en internationaalrechtelijk gewaarborgde vrije belijdenis van godsdienst of levensovertuiging in acht genomen;

- Convenantspartijen willen komen tot een verbetering van het dierenwelzijn bij het proces van het onbedwelmd slachten volgens religieuze riten;

- Per 1 januari 2013 wordt Verordening (EG) nr. 1099/2009¹ inzake de bescherming van dieren bij het doden van toepassing. Daarin zijn onder andere eisen neergelegd met betrekking tot de standaardwerkwijzen en monitoringsprocedures alsmede eisen met betrekking tot opleidingen voor en de vakbekwaamheid van personeel dat zich bezighoudt met het proces van het doden van dieren;

- Ter invulling van de eisen die voortvloeien uit deze verordening zijn nadere afspraken nodig om welzijnsverbeteringen bij het proces van het onbedwelmd slachten volgens religieuze riten te bereiken;

- Het is wenselijk om daartoe in het onderhavige convenant overeen te komen afspraken met betrekking tot normen voor eenieder verbindend te maken in regelgeving krachtens het daartoe geldende wettelijke kader, in het bijzonder artikel 44 van de Gezondheids- en Welzijnswet voor dieren dan wel de Wet dieren, zodra deze in werking is getreden;

- Met inachtneming van het thans geldend wettelijk kader, waaronder artikel 44, vijfde en achtste lid, van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren. Indien het betreft het slachten volgens islamitische ritus is het voorts wenselijk om vast te leggen in de regelgeving op basis van de Wet dieren dat de aanwijzing van slachthuis en slachters geschiedt op verzoek van de Commissie Islamitisch Slachten van het Contactorgaan Moslims en Overheid.

Convenantspartijen komen daarom het volgende overeen:

Artikel 1 (definities)

In dit convenant wordt, voor wat betreft de onderdelen a tot en met c overeenkomstig het bepaalde in Verordening (EG) 1099/2009, verstaan onder:

- a. religieuze riten: een reeks handelingen die verband houden met het slachten van dieren die voorgeschreven is door een godsdienst;
- b. bedwelmen: bedwelmen zoals omschreven in artikel 2, onderdeel f, van Verordening (EG) 1099/2009;
- c. slachten: het doden van dieren bestemd voor menselijke consumptie;
- d. Verordening (EG) 1099/2009: Verordening (EG) nr. 1099/2009 van de Raad van de Europese Unie van 24 september 2009 inzake de bescherming van dieren bij het doden (PbEU L 303);
- e. wetenschappelijke adviescommissie: de door de Staatssecretaris overeenkomstig artikel 4, derde lid, in te stellen wetenschappelijke adviescommissie voor het onbedwelmd slachten volgens religieuze riten.

Artikel 2 (afspraken over normen ter verbetering van het dierenwelzijn)

1. Convenantspartijen onderschrijven de volgende normen:

a. bewusteloosheid:

1°. Binnen een periode van 40 seconden vanaf het moment van het aanbrengen van de halssnede wordt door de slachter getest of het dier het bewustzijn heeft verloren aan de hand van de hierna genoemde indicatoren. Voor de vaststelling van de bewusteloosheid kunnen de volgende indicatoren worden gebruikt, waarbij ten minste drie van de genoemde indicatoren als negatief worden beoordeeld:

- spontane ooglidreflex;
- prikkel neustussenschot;
- spontane ritmische ademhalingen;
- oprichtreflex;

---

¹ Verordening (EG) nr. 1099/2009 van de Raad van de Europese Unie van 24 september 2009 inzake de bescherming van dieren bij het doden (PbEU L 303)

- dreigreflex.

2°. Ingeval een dier nog bij bewustzijn is na verloop van het verstrijken van de periode van 40 seconden, genoemd in onder 1°, na het moment van het aanbrenge van de halssnede, wordt het dier onverwijld bedwelmd door middel van een extra ingreep.

b. halssnede:

de halssnede wordt met een ononderbroken, vloeiende beweging uitgevoerd, met als doel het dier zo snel mogelijk te verbloeden.

c. mes:

1°. het te gebruiken mes is te allen tijde zeer scherp en gaaf en wordt na iedere snede gereinigd;

2°. de lengte van het mes is minimaal anderhalf tot twee keer de breedte van de snijoppervlakte.

d. Tot aan het moment waarop convenantspartijen nadere afspraken hebben gemaakt, op basis van het advies van de wetenschappelijke adviescommissie, over de geschiktheid van het dier qua type, omvang, gewicht en mentale toestand om onbedwelmd te worden geslacht volgens religieuze riten, is het aan de slachter om te bepalen of het dier qua type, omvang, gewicht en mentale toestand geschikt is om onbedwelmd te worden geslacht volgens religieuze riten.

e. de duur en de methode van fixatie van een dier:

1°. de fixatie van het te doden dier wordt niet eerder opgeheven dan nadat bij de bewusteloosheidstest vast is komen te staan dat het dier definitief buiten bewustzijn is;

2°. het hoofd en lichaam van dieren die onbedwelmd worden geslacht worden mechanisch gefixeerd, waarbij voor het hoofd van schapen en geiten ook handmatige fixatie is toegestaan;

3°. het fixatieapparaat:

- verkeert in een goede staat;

- bevat geen scherpe uitsteeksels;

- bestaat uit soepel bewegende delen, zonder dat schokkende bewegingen agitatie bij het dier kunnen veroorzaken;

- veroorzaakt geen geluiden die stress veroorzaken bij het dier;

- is geschikt voor het te doden dier;

- houdt het dier voor en tijdens de fixatie in een comfortabele positie, waarbij het apparaat voldoende druk kan uitoefenen om het dier gefixeerd te houden, zonder daarbij onnodige stress te veroorzaken;

- beschikt over een vloer die antislip is en dieren mogen net voor en tijdens de fixatie op geen enkele wijze kunnen uitglijden.

4°. het dier gaat de fixatiebox niet eerder binnen dan nadat de slachter gereed staat met het mes om het dier te doden;

5°. Wanneer dieren een te dikke vacht hebben waardoor de halssnede minder makkelijk kan worden uitgevoerd dan normaal, wordt de hals van het dier eerst geschoren of de wol gescheiden ter plaatse van de snede.

2. De Staatssecretaris zal zich inspannen om te komen tot regelgeving waarin de normen, bedoeld in het eerste lid, zijn vastgelegd.

3. In aanvulling op het tweede lid, zal de Staatssecretaris zich inspannen om te komen tot regelgeving met betrekking tot een verplichte registratie van slachthuizen alvorens zij onbedwelmd mogen slachten volgens religieuze riten, welke kan worden geschorst dan wel ingetrokken als niet wordt voldaan aan voorbedoelde regelgeving of andere voorschriften die aan de slachthuizen worden gesteld, in plaats van de huidige meldingsplicht.

4. In aanvulling op het tweede en derde lid, zal de Staatssecretaris zich inspannen om te komen tot regelgeving met betrekking tot de onderwerpen, bedoeld in artikel 4, negende lid, na overleg met en na instemming van convenantspartijen, genoemd in de aanhef, onder 2 tot en met 4.

5. In aanvulling op het tweede, derde en vierde lid, zal de Staatssecretaris zich inspannen om in de uitvoeringsregelgeving op grond van de Wet dieren vast te leggen dat de aanwijzing van slachthuizen en slachters die onbedwelmd mogen slachten volgens de israëlitische of de islamitische ritus plaatsvindt:

a. indien het betreft aanwijzen van slachthuizen om te slachten volgens de israëlitische ritus: op verzoek van de Permanente Commissie tot de Algemene Zaken van het Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap, en indien het betreft het aanwijzen van slachters om te slachten volgens de israëlitische ritus: op verzoek van het Opperrabbinat voor Nederland;

b. indien het betreft het slachten volgens de islamitische ritus: op verzoek van de Commissie Islamitisch Slachten van het Contactorgaan Moslims en Overheid.

Artikel 3 (opleiding)

1. Ter uitvoering van het bepaalde in artikel 21 juncto bijlage IV, onderdeel g, van Verordening (EG) 1099/2009 met betrekking tot de opleiding voor personen in slachthuizen die handelingen verrichten die zien op het slachten volgens religieuze riten, worden na overleg met de convenantspartijen nadere regels gesteld over opleidingen.
2. De opleidingen, bedoeld in het eerste lid, dienen in overeenstemming te zijn met de religieuze voorschriften betreffende de wijze van het slachten.

Artikel 4 (wetenschappelijke adviescommissie voor onbedwelmd slachten volgens religieuze riten)

1. De convenantspartijen bepalen gezamenlijk welke onderzoeksvragen zij voor nadere wetenschappelijke advisering willen voorleggen.
2. De convenantspartijen bepalen per onderzoeksvraag welke wetenschapper(s) of instituten wordt gevraagd deze te beantwoorden.
3. De Staatssecretaris stelt na overleg met de overige convenantspartijen een wetenschappelijke adviescommissie in.
4. Convenantspartijen kunnen desgewenst een deskundige voordragen om plaats te laten nemen in de wetenschappelijke adviescommissie.
5. Op basis van de onderzoeksresultaten adviseert de wetenschappelijke adviescommissie aan de convenantspartijen.
6. De Staatssecretaris zit de bijeenkomsten van de wetenschappelijke adviescommissie voor. Convenantspartijen wijzen gezamenlijk een waarnemer aan om deze bijeenkomsten bij te wonen.
7. Indien ten aanzien van het advies, bedoeld in het vijfde lid, convenantspartijen geen overeenstemming kunnen bereiken over de aan het advies te verbinden nadere convenantsafspraken kunnen de convenantspartijen gezamenlijk of afzonderlijk een second opinion vragen. Het bepaalde in het tweede lid is van overeenkomstige toepassing op de second opinion. Het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie draagt de kosten, voortvloeiend uit de vraag om deze second opinion.
8. De convenantspartijen besluiten gezamenlijk over de aan de hand van het advies, bedoeld in het vijfde lid, eventuele nader te maken convenantsafspraken.
9. De convenantspartijen zullen in ieder geval onderzoek laten verrichten naar:
  - a. de wijze waarop en de omstandigheden waaronder een verhoging van het aantal dieren dat binnen de gestelde tijd, bedoeld in artikel 2, eerste lid, onder 1°, definitief het bewustzijn heeft verloren kan worden bereikt;
  - b. de locatie voor het aanbrengen van de halssnede bij een dier, waarbij zo nodig onderscheid naar diersoort en diercategorie wordt gemaakt. Bij een advies inzake de locatie voor het aanbrengen van de halssnede bij een dier houdt de wetenschappelijke adviescommissie ten minste rekening met de volgende aspecten: het voorkomen van ballooning, de snelheid van het uitbloeden en de snelheid van het bewustzijnsverlies;
  - c. de wijze waarop invulling kan worden gegeven aan hetgeen is bepaald in artikel 2, eerste lid, onderdeel d;
  - d. de uit het oogpunt van dierenwelzijn gewenste wijze van fixeren;
  - e. de uit het oogpunt van dierenwelzijn gewenste invulling van de standaardwerkwijzen, de gidsen voor goede praktijken en de monitoringsprocedures, bedoeld in Verordening (EG) 1099/2009.

Artikel 5 (toezicht)

1. Convenantspartijen komen overeen dat permanent toezicht het uitgangspunt vormt bij het onbedwelmd slachten volgens religieuze riten, waarbij de kosten daarvan voor rekening komen van de slachthuizen.
2. De Staatssecretaris spant zich in om een wettelijke basis te creëren voor permanent toezicht op slachthuizen die onbedwelmd slachten volgens religieuze riten alsmede voor de doorberekening van de kosten van het permanente toezicht aan de slachthuizen.
3. De Staatssecretaris kan besluiten tot het in frequentie terugbrengen van het toezicht op slachthuizen. Hij kan hiertoe onder andere besluiten ingeval slachthuizen deelnemen aan een kwaliteitssysteem waarin onder andere waarborgen zijn opgenomen met betrekking tot de toepassing en controle op de naleving van de voorschriften op basis van artikel 2.

4. Ingeval de omstandigheden daartoe naar zijn oordeel aanleiding geven, kan de Staatssecretaris terugkomen op een besluit als bedoeld in het derde lid, dan wel dit besluit heroverwegen.

Artikel 6 (geschillen)

1. Alle geschillen in verband met dit convenant of met afspraken die daarmee samenhangen, zijn in eerste instantie onderwerp van onderling overleg tussen de convenantspartijen.
2. Wanneer onderling overleg als bedoeld in het eerste lid niet tot een oplossing leidt, wordt een geschil met uitsluiting van de rechter, beslecht door arbitrage overeenkomstig het reglement van het Nederlands Arbitrage Instituut, met dien verstande dat:
  - a. het scheidsgerecht zal bestaan uit 3 arbiters;
  - b. de plaats van arbitrage 's-Gravenhage zal zijn;
  - c. het scheidsgerecht zal beslissen naar de regelen des rechts;
  - d. het geding niet op de voet van artikel 1046 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering zal kunnen worden samengevoegd met een ander arbitraal geding, tenzij dat een geding is tussen uitsluitend de convenantspartijen.
3. Het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie draagt de kosten, voortvloeiend uit de arbitrageprocedure, bedoeld in het tweede lid.
4. Het eerste tot en met het derde lid geldt niet voor geschillen omtrent het bepaalde in artikel 2, tweede tot en met vijfde lid en artikel 5, tweede tot en met vierde lid.

Artikel 7 (evaluatie)

1. Convenantspartijen zullen de uitvoering en werking van dit convenant elke 3 jaar evalueren, voor het eerst na het verstrijken van een periode van 3 jaar na inwerkingtreding van het convenant.
2. De evaluatie zal worden verricht en een verslag daarvan zal worden opgemaakt door een commissie, bestaande uit 3 door convenantspartijen te benoemen leden.
3. Indien de meningen binnen de commissie omtrent de evaluatie of de uitkomsten daarvan verschillen, vermeldt het verslag de verschillende meningen.
4. De commissie zal haar verslag uiterlijk 3 maanden na het tijdstip, bedoeld in het eerste lid, aan convenantspartijen aanbieden.
5. Convenantspartijen treden uiterlijk binnen 2 maanden na het aanbieden van het verslag, bedoeld in het vierde lid, in overleg over naar aanleiding van de uitkomsten van de evaluatie te nemen nadere maatregelen, waaronder bijvoorbeeld kan worden verstaan wijziging of beëindiging van het convenant.
6. In het verslag van de commissie, bedoeld in het vierde lid, kan de commissie voorstellen doen voor te treffen maatregelen als bedoeld in het vijfde lid.

Artikel 8 (inwerkingtreding)

Dit convenant treedt in werking één dag na ondertekening door alle convenantspartijen en wordt aangegaan voor onbepaalde tijd.

Artikel 9 (opzegging, wijziging, afwijking, beëindiging)

1. Elke convenantspartij kan het convenant met inachtneming van een opzegtermijn van 6 weken schriftelijk opzeggen, indien een zodanige verandering van omstandigheden is opgetreden dat dit convenant billijkheidshalve op korte termijn behoort te eindigen. De opzegging moet de verandering in omstandigheden vermelden.
2. Wanneer een convenantspartij het convenant opzegt, beraden de overige convenantspartijen zich over de gevolgen daarvan voor het convenant.
3. Indien onvoorziene omstandigheden opkomen die wezenlijke gevolgen hebben voor de uitvoering van dit convenant, zullen convenantspartijen over de noodzaak van wijziging van dit convenant in overleg treden.
4. Convenantspartijen treden in overleg binnen 6 weken nadat een convenantspartij de wens daartoe aan de andere convenantspartijen schriftelijk heeft meegedeeld.
5. Indien het overleg niet binnen 8 weken tot overeenstemming heeft geleid, mag elke convenantspartij dit convenant met inachtneming van een opzegtermijn als bedoeld in het eerste lid schriftelijk opzeggen.
6. Indien het wetsvoorstel tot wijziging van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren in verband met het invoeren van een verplichte voorafgaande bedwelming bij ritueel slachten (31 571) tot wet

wordt verheven en inwerking treedt, treden convenantpartijen in overleg over de gevolgen hiervan voor het convenant.

Artikel 10 (Publicatie)

Binnen vier weken na ondertekening van dit convenant wordt de tekst daarvan gepubliceerd in de Staatscourant.

's-Gravenhage, 5 juni 2012

De Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie,
Dr. H. Bleker

De Voorzitter van de Vereniging van Slachterijen en Vleesverwerkende bedrijven,
De heer A.G.M. Westgeest

De Voorzitter van het Contactorgaan Moslims en Overheid,
Ir. R. Bal

De Voorzitter en de secretaris van de Permanente Commissie tot de Algemene Zaken van het
Nederlands-Israëlitisch-Kerkgenootschap,
De heer J.M. Hartog en de heer R.E. Vis